

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъэзет

ТХАКІУШЫНЭ Аслын: **«Тигухэлъхэр Щыныгъэм Щыпхырытшынхэм тыпылъышт»**

**Адыгэ Республикаем и Лышъхъэу ТхъакIущынэ
Аслъан федеральнэ ыкIи региональнэ къэбар
жъугъэм иамалхэм ялIыкIохэм тыгъуасэ пресс-конференции
къафитыгъ. ИIэнатIэ зыIутым къыщегъэжъагъэу республикэм
ипащэ ябгъонэрэу мыщ фэдэ зэIукIэ зэхищагъ, журналистхэм
шъхъэихыгъэу адэгушыIагъ, ахэм яупчIэхэм игъэкIотыгъэ
джеуапхэр къаритыжыгъэх.**

Социальна-экономическое къэгъельэгъонхэмкіэ Адыгеимзыпкъитыныгъэ илэу 2015-рэ ильэссыр зэфишыжыгъ, ау нэмүкі регионхэм афэдэу кризисым къыздихыгъэ гумэкыгъохэм республикэр яоплагъ.

лагъэу Адыгейм изэхэубытэгъэ бюджет фэди 2-кіэ нахьыбэ хъугъэ, республикэм ежь федэу къыхыжырэр ильэс къэс нахьыбэ зэрэхкугъэм ишluагъэкіэ, хахъохэр сомэ миллиард 17-м клэхъягь. Блэкыигъэ ильэсым

льэгъуагъэмкіэ, дотациеу рес-
публикаем къыфатIупщырэр
джыри зы проценткіэ нахь
маклэ хъугъэ, джырэ уаҳтэм
еҳкуллэу ар процент 38-м кіэ-
хъэ. Бюджетым шъхъэихыгъэу
зэретегуущыIехэрэм епхыгъэ

ти 8,2-кіэ нахьыбэ хүгъэ. Мы охътэ дэдэм республикэм псэолъэ 350-рэ кіэу щашыгъ, аш ѿщищэу процент 95-м социальнэ мэхъянэ я.

Адыгейим ипащэхэм юфшыншхуо ашлагъякъе, республикэм изкономикэ сомэ миллиарди 124-м ехъу инвестицеу къыхальхъагъ. Джырэ уахътэм ехъулэу сомэ миллиард 70-м ехъу зытефэрэ инвестиционнэ проект 60-мэ Адыгейим юф щадашлэ.

Предпринимательство цыкlyм ыкчи гурытам къэралыгъо Ыспылэгъу ягъэгъотыгъээлорышлэрэ подпрограммиф ешлэ. Аш игъэцэклэн ыкчи сомэ миллион 563,4-уагъэхъягъа, предпринимательствем хэщэгъэ нэбгы-2-мэ Ыспылэгъу афэх.

ажыкъре ильэс 5-р пштэ-
ройт лэжьапкIеу респуб-
кынцаахыжкырэр фэди
нахыбэ хүгье. Джырэ
м гурты лэжьапкIэр сомэ
м кIехьагь. ЛэжьапкIэм
чыфэ ательэп. IoвшIэ-
чилгээ зимиIэхэм яичьа-
роцент 1,3-рэ мэхьу,
ильэсым а къэгъэльэ-
проценти 2,9-рэ ху-

—зятэ зими! Эжэй нэбгүрэе блэкигээ ильэсэм эхэр арагъэгтогыгэх, ныбжык! 245-мэ амалэу ялэхэр нахьышу эх. Программэй «Дос-среда» зыфиорэм игъя пэйхуванэу сомэ мил-4-рэ фэдиз къатлупщиг. Ильэсэм спорт псэу-яячьягэ 31-к! нахьыбэ Мы уахтэм бассейни пртзали 6, псауныгъэр эпштэрэ зы комплекс,

хэрийн кызыгүйчийн
слын Кытээ ыкъор,
артыбэхэм зэральтын
ээс, непэрээ кризисым
теклогъэнным фэш
шыагъээ къэзыты-
лэкъыб къэралхэм
адагъэкъыре продук-
тэтыехэмкээ зэблэ-
эныр ары. Блэкъыгъе
ым изэфхыхысыжь-
ишымэ, мы лъэны-
кээ республикэм гъэ-
хэр илэх? Тапекъэ
анахъяу шъунаэ
къугъэтыштыр?

жырэ уаҳтэм мы Іоғы-
изәшшохын федеральнэ
и, субъектхәми мәхъа-
шараты

Адыгэ Республикаэм и Лышъхээ и Указ

Медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиюрэр
Хъ.Я. Нэхамм фэгъэшьошэгъэним ехыилагъ

Адыгэ Республикаем физическэ культурамэ спортым-рэ хэхьоныгэ щашынны илахьышо зэрэшишьхагъэм пае медалэу «**Адыгейим и Щытхъузехь**» зыфиорэр **Нэхзэ Хяз-рэт Яхъем ыкъом** — федеральнэ къералыгъю бюджет учреждениеу «Спорт ухъазырыныгъэмкэ Къыблэ федеральнэ гүпчэр» зыфилоу калэу Кисловодскэ дэтым ипащэ илэптигъу фагт ашь-ошаг-анар.

Адыгэ Республикэм и Лышъхэу ТХЬАКИУШЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
мэзаем и 2, 2016-рэ ильэс
N 6

Къыблэ федеральнэ шъолъырым я 2-рэ, Урысыем я 6-рэ чыпілэр ачиубытыгъ.

Экономикэм хэхъоныгтэй ышыхэрээр къэзыгтээльэгтөрэ валовэ региональнэ продуктүм ильэс къэс хэхьо. 2015-рэ ильэсүм ар сомэ миллиард 87-м ехүүгь, 2014-рэ ильэсүм езэпшагьэмэ, ар проценти 102,1-м къэхъэ. ВРП-м иструктурэ анахъэу зыгтээсүхэрэр потре- бительскэ бэдзэрыр (процент 20,8-рэ), промышленностыр (про- цент 17,7-рэ), мэжүүмэц хъыз- матыр (процент 13)

мэтыр (процент 13).
2016-рэ ильсэир кызынхьа-
гъэм кыышыублагъэу экономи-
кэм иотрасла шъхьа/эхэм

Адыгейим испэүп!эхэм япро-
цент 85-мэ гъэстныыпхъэ
шхъуант!эр я!, ильэси 5-м
къык!он а пчагъэр процен-

ТХЪАКИУЩЫНЭ Аслын:

«Тигухэлхэр щыныгъэм щыпхырыттынхэм түпывылтыцт»

(Икзэх.)

Экономикэм зыпкытыныгъэ илэнэр, цыфхэм ящылакэ-псэукэ зэшьмыкъоныр — джары тишишьериль шхъяаэр. Ишкыбым къышыдаагъэкъирэ төвхэм ашыхэр тэтиехэмкэ зэблэхуугъянхэм фэшл лэжыгъэм икъэгъэкъын тишишьпкъе тулын. Джаш фэдэу тишишьпкъе тулын. Джаш фэдэу тишишьпкъе тулын имызакъо, зэрэдунаеу щизэлшашаэрэ адыгэ къуаеу къидэгдэгъэкъирэм ипчагъэ хэдгэхъоным тианаэ тет. Мы ажырэ ильэсхэм итальянскэ технологиехэр къызфэдгэфедээ, чыгхатэхэм ягъетысхан Адыгэим зыщедгээшомбгүй. Мыекъопэ редукторыши заводын ипродукции къэралыгъом иборонон отрасль шагъефедэ, тапэкэ Украинаем къырашыщтыгэ пкыгъохэм ашыхэр ашкыдегъэкъых. Мыекъопэ машинэш заводын пындлэжьоным, нэмькэ отраслэхэм ашагъефедэрэ аппаратхэр къидэгдэгъэкъых, СНГ-м хэхээрэ къэралыгъохэм ахэр ашэфых. Аш нэмькэ, зеконым хэхоныгъэхэр ышынхэм тианаэ тет, блэкъыгъэ ильэссыр пштэмэ, Адыгэим икъушхэхэм, ичылэ дахахэм нэбгырэ мин 400 фэдизмэ зашагъеэсфыгъ. Шыпкъэр плюштэмэ, экономикэм хэхоныгъэхэр ышынхэмкэ анах тишишьгүйгэе лээнхэм туризмэр ашыщыгъ, ау кризисим къыхэкикъе, мыш ахшэу къыхалхээрэр нахь макъе хуугъэ. Гушылэм пае, проектэу «Джэнэт» зыфиорэр къызэтедгээуцуагь, проектэу «Лэгъо-Накъе икъелапчъехэр» зыфиорэр льтэтэгъекъуате.

— Экономикэ къинигъо-

хэм ямыльтыгъэу, мы ажырэ ильэсхэм республикэм къэгъэлэгъон — дэгъухэр илэх. 2016-рэ ильэсийн экономикэм хэхоныгъэхэр ышынхэмкэ сыйд фэдэ секторхэр, предприятие хэр, проектхэр ара анахэу шъузшыгугъхэрэ?

— 2016-рэ ильэсийн Ады-

чылпэхэр щагьотыщых. Джаш фэдэу индустриальнэ паркиту дгъэпсынэу тэгъэнафа, нэмькэ гүхэлхэрэтилэх. Ахэр щыныгъэм щыпхырыттынхэм тишишьпкъе тулын. Типредприятие инхэми бэклэ ташгүгүй.

— Кризисим пашуеко-гъоным пае Адыгэим сида щашаэрэ?

— Кризисим иегэшхо къытигъэгүйг сфеюштэл, непэрэ мафхэм яхуулэу зэшомыхын умьтэшь щагьотыщих къинигъохэм рес-

// 2007-рэ ильэсийн къыщуублагъэу Адыгэим изэхэубытэгъэ бюджет фэди 2-кэ нахьыбэ хуугъэ, республикэм ежь федэу къыхыжырэр ильэс къэс нахьыбэ зэрэхуугъэм ишшуагъэкъе, хахьохэр сомэ миллиард 17-м кэхьагь. //

гэим ибюджет дефицит илэх тишигъэ. Ахьшэм ипроцент 70-рэ фэдизир социальнэ мэхъанэ зиэш иофыгъохэм апэлдүгдэхъащ. Республикаем ежь хахьоу илэхэр, хэбзэлахъеу къыгуукохэрэр нахьыбэ зэрэхуугъэрэр — джары тишишьпкъынгъэ ылъапсэр. Аш даклоу, хэхоныгъэхэр тишишьпкъынхэмкэ анах шхъяаэу сплытэрэр инвестициихэр нахьыбэ шыгъэнхэр ары. Ашкэ тиеспублике хопсасаа щыт. Мы ажырэ ильэсхэм пштэмэ, тиекономикэ инвестицииу къыхалхэагъэр сомэ миллиарди 124-м ехуу. Аш ишшуагъэкъе мыш фэдэ къэгъэлэгъон дэгъухэр тиэх, псеолъекъе пчагъэ тишишьпкъынгъэ ылъапсэр. Предприятие «Волма» зыфиорэр иофшээн мыгъэ республикэм щыригъэжьэшт, нэбгырэ 600 фэдизмэ мыш иофшэлэпэ

публикэ бюджетыр яоллагъэгоп. Аш даклоу, федеральнэ гупчэм къикырэ дотациер блэклигъэ ильэсийн джыри зи проценткэ къедгээхыгъ, непэрэ ар процент 38-м кэхьэ. Ау мыш дэжым гумэкыгъо къеуцу — тэ анах дэгъою иоф тиэш, дотациер къедгээхыгъ къэс федеральнэ гупчэм къытфитгүпшүрэ ахьшэ ѹпшэгэйтум къышкэ. Хэбзэлахъеу бюджетын къыхэрэм, республикэм ежь хахьоу ышырэм зыпкытынгъэ ямын ылъэкишт, сида пломэ непэр дэгъою иоф тишишьпкъынгъэ предприняи къинигъохэм зяуалэкъе, неущ ар къызэеуонки хууц. Арыш, тэр-тэрэу зытлыгъын амал тиленым тыкыффэкион фае. Ашкэ амалышхэрэтилэх, къэралыгъо чыфхууттельыр зэкэмэ анах макъ, бюджетын кредитыши илэх,

цэктээхээ хэбзэ къулыкъуухэм къатефэрэр зэктээш ашээ, бизнесим хэшагъэхэм, вэзгээжэгъакъэхэм ѹпшэгэйтум афэхуугъэным фэлоришээрэ программэ зэфшэхъафхэм тахэлажэ, тиахьшэ ахэтэлхьэ.

— АР-м и Лышхээ ихэдэзинхэу къэблагъэхэрэх ухэлэжээн гүхэль ула?

— Тызжээ ильэсийн ионыгъо мааз УФ-м и Къэралыгъо Думэ, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм ядепутатхэм яхэдзынхэр тишишьпкъынгъэ. Адыгэим и Парламент депутат 54-рэ илагъэмэ, джы а пчагъээр 50 хууц. Джыре ухэлэх республикэм ишаа ихэдзынхэм тягупшиэрэл, тэркэ анах шхъяаэр экономикэм иофыгъохэм зэшохыгъэнхэр, чыфхэм ящылакэ-псэукэ нахьышту шыгъэнэр

ары. АР-м и Лышхээ ихэдзынхэр къэлэхэр ильэсир ары зыщиштхэр. А іэнатэм тухан амал зиэ, гъэсэгээ ўкы фэхъаэзир цыфырэ тиеспублике ис.

— Адыгэ къуае къыфэбгээжьэм, брендыр къызфэфедээ шъольыр зэфшэхъафхэм мы продукциер къащадагъэкы. Шахъэхэр зыукохэрэм си-дэштэу уадэзекон фая?

— Республиком ит завод заулэмэ адыгэ къуае непэ къыдагъэкы, адэр регионхэм ашкэ фитынгээ яэл. Ау арэу щитми, къышом «адыгэ къуай» къытыратхэш, япродукции ыга-гъэкы. Ар тэрээл, ашкэ хэбзээшэуцгъэр аукъо, арыш, пшьэдэкъыжье ябгэхъынэр атэф. Тикье шыпкъе цыфхэм ашлолаешу, аш идэггүйгэ, шыгъэгээ пыльыр Урысыем имызакъо, іэлкыб къэралхэм аашшэ. Гушылэм пае, джыре ухэлэх Германием ар щиуаагъэкы.

— Зэдэгүүшүэгъэ бюджет къызэрэшхэгъэшыгъа-гъэмкэ, улофшээн дэгъу дэдэу бгъэцэкъенир пшьэ-рыль шхъяаэу зыфэогъэ-уцужы. Улофшэгъу мафэ зэрэкүагъэм, зэшохыгъэм уамыгъэрээ зуу бэрэ къыхэкъе къэлэгъагь. АР-м и Лышхээ ишнэдэвэ-м, сида къыбдэвэху-гъэу пльтиэрэр?

— Иофу есхыяа гъэгъэр згээцэктээнэм сидаа сиылжьи. Къэлэцыкы ыыгылэхэр, еджа-пэхэр, фельдшер-мамыку іэзаплэхэр, нэмькэ социальнэ псэуальхэр бэу дгээсгыгъэх, аш инэу сирыраз. Ау пшьэ-рыльэу зыфээшэуцгъыгъэрэ зэктээшохыгъэу сфеюштэл. Сиифай Мыекъуапэ идэхагъэкы, икъэбзагъэки нэмькэ къалэхэм къахэшнэу, тиеспублике щыпсэурэ нэбгырэ пэпчь гъот ишнэу. Ашкэ амалышхэрэтилэх.

ТХАРКЬОХЬО Адам.

Яшэнныгъэхэр къагъэлъагь

Щилэ мазэм и 13-м къыщегъэжьагъэу предмет зэфшэхъафхэмкэ республике олимпиадэр макъо. Муниципальне уцугъом теклонигъэ къыщидэзыхыгъэхэу я 9 — 11-рэ классхэм ашдажхээрэх шэнэгъэу алэклэлхэр къагъэлъагьо.

Зэктээхэм олимпиадэм нэбгырэ 500-м ехуу хэлэжьэнэу агъэнэфагь. Мыш теклонигъэ къыщидэзыхыгъэхэр ажырэ, яплэнэрэ Урысые уцугъом хэлэжьэштэх.

Иофхъаазэхэр къэлэцакло фэхъуугъэр республике естественхысап еджа-пэхэр ары. Мыш къызэрэштияауягъэхэмкэ, къэлэдже-джахкохэм янахьыбэ Адыгэ къэралыгъо университетын зынхааштэх. Предмет пэпчь уцугъуитлукэ гоощгээ олимпиадэр зэхашаагь. Ашэрэ мафхэм теориекъе, ятлонэрэх шэнэгъэхэмкэ факультетын щы-

зэхашаагь. Муниципальне уцугъом мы ильэсийн теклонигъэ къыщидэзыхыгъэхэм ямызакъо, гъэрекло анах дэгъою зыкъэзигъэлэгъуагъэхэри аш къеклонлэгъэх. Биологиекъе яшэнныгъэхэр къагъэлэгъонхэу я 9-рэ классым щеджэрэ къэлэдже-джахкохэм 19, я 10-рэ классымкэ — нэбгыри 10, я 11-рэ классым щеджэрэ нэбгыре 14 къеклонлэгъэх.

Шыпкъагь хэлэхэу предмет зэфшэхъафхэмкэ олимпиадэр къонхэм пае шалхьаа щыгъэхэр мы ильэсийн нахь агъэлэхэшгээх.

Республике естественхысап еджа-пэхэр къызэрэштияауягъэхэмкэ, мы мафхэм экологиекъе, хысалыгъэхэм, нэмькэзэмкэ олимпиадэр зэхашаагь. Ашэрэ зэфхъынхэри нафэ къэхъуугъэх. Ахэр АР-м гъэсэнгээрэ шэнэгъэхээ и Министерствэ исайт къыхъагьэх. Республике икъэлэдже-джахкохэм заушэтэйгээх. Ахэрэ шэнэгъэхэмкэ шэнэгъэхэр къыщагъэлэгъуагъэх. Хабээ зэрэхуугъэх, ар естествознаниекъе факультетын щы-

рэ баллхэр федеральнэ базэм ихъащтых. Нэужым предмет-нэ-методическэ Гупчэ комиссии предмет пэпчь анах баллыбэ къэзыхыгъэ зэхашаагь. Ахэрэ шэнэгъэхэмкэ и Министерствэ исайт къыхъагьэх. Республике икъэлэдже-джахкохэм заушэтэйгээх. Ахэрэ шэнэгъэхэмкэ шэнэгъэхэр къыщагъэлэгъуагъэх. Хабээ зэрэхуугъэх, ар естествознаниекъе факультетын щы-

гъом хэлэжьэгъэагь. Ахэр ашыщэу нэбгырэитумэ биологиекъе информатикэмрэхэу хэлэ-унэфыкъырэ чылпэхэр къыдахыгъэагь ыкы сэнаущыгъэ зыхэл нылжыкъэхэм афагъэшьшэшээрэ къэралыгъо премиер къарагыгъэагь. Мы ильэсими Адыгэим иныбжыкъэхэм зэрифшэуашау зыкъагъэлэгъэонуу тэгүгъэ.

ПЛАТИКЬО Анет.

ТУРИЗМЭР

2011 — 2018-рэ ильэсхэм туризмэй зызырагъэ-ушьомбгъушт шольтырхэр кынадалтыгхээ, Урысые Федерации и Правительствэ проектэй «Развитие внутреннего и въездного туризма» зыфиорэр ыштэгъагь. Адыгэ Республикаем щагъэпсыгъэ проектэй «Лэгъо-Накъэ икъелапчъэхэр» зыцэри ащ ххэзгъагь, анахь проект дэгүхэм арахалтыгхэгъагь.

ГазрыкIуапIэхэм ахагъэхъошт

— Программэм кызызэрэдилтээрээр зыгъэпсэфыгъэ ажээпсыгъэхэм яинфраструктурээ постэуми апе гээпсыгъэнэары. Икъыгъэ ильэсэм иофшэнхэр рагъэжъэнэу Адыгэим сомэ миллион 437,5-рэ кыифатлупшигъагь, ащ республике бюджетын кыхагъэгъагь ахьщэ яхьри хэльтигь.

Мы ильэсэм Лэгъо-Накъэ инфраструктурээ игъэпсын лягъэхъошт. Псымре газымре ащ ешэллагъэх зыхыкъе, псеолъешынри рагъэжъошт. Зыгъэпсэфыгъэ зэхэтэу «Лэгъо-Накъэ икъелапчъэхэр» зыфиорэм изэтэгъэпсыхан кыхэлахъэ зышбоигь цыфхэр щылэх, ахэм ямыльку щылкъе псеуалъэхэр агъэпсыгъэх.

Ростуризмэй федеральне программэй «Развитие внутреннего и въездного туризма» зыфиорэм зэхъокыныгъэхэр фишыгъэх. Ащ кызызэрэдильтээрэ, федеральне гупчэм кыкылэу сомэ миллион 269,8-рэ Адыгэим кыифэкошт. Чынгъэлэе бюджетын ащ сомэ миллион 71,7-рэ хигъэхъожынену щыт. Кызызэрэхъорэ сомэ миллион 341,5-мкэ псеуплэу Каменномостскэм кынчегъэжъагьгау Лэгъо-Накъэ нэс пыс ыкылэгрыкIуапIэхэр акыдүйштых.

«Лэгъо-Накъэ икъелапчъэхэр» зыфиорэр проектын цыфхэм зызашагъэпсэфыгъэх чынгъэхэм язэтэгъэпсыхан, хаягъэхэм ячыгъэхъошт. Каменномостскэм кынчегъэжъагьгау 2019-рэ ильэсэм нэс сомэ миллиард 7 фэдиз пэуягъэхъанэу республике ишацхэм кыаю. Адыгэим зызашагъэпсэфынену кыаклохэрээм апае чынгъэ мини 2 фэдиз хязырэу тиэхэм ахагъэхъошт, нэбгырэ минирэ ныквэрэ фэдизмэ иофшалыг агъошт. Туркластерым зэклемки квадратнэ метрэ мин 18 зэллиубытишт.

Туристическе-рекреационнэ зыгъэпсэфыгъээр тиесрэспубликэ зыщацыгъэхэр, цыфхэр нахьбэу кызызэрэхъошт щэхэльэп. Ильэс кыэс Адыгэим зызашагъэпсэфынену кыаклохэрээм ахагъо, икъыгъэ ильэсэм ахэм ячыгъэ мин 360-м нэсыгь.

Зыгъэпсэфыгъэхэм ашыцхэр агъэпсынхэу рагъэжъагь. Гүшүлэе пае, икъыгъэ ильэсэм псеуплэу Дахьо пэмчыжъяу кэлэс тэгүү кынчушхъэм дащэягь. Ащ ишын компание «Мир» зыфиорэм сомэ миллиони 150-рэ кынхильхъагь. Гёгум күнхильхъэу Унэко тэт зыгъэпсэфыгъэ чынгъэхэм аблагъэхэу удешае, джащ фэдэу Дахьо гэхъунэмэ Унэко ышхъапэрэ зэрепхых.

2016 — 2018-рэ ильэсхэм күнхильхъэу гээпсэфыгъээм иин-

фраструктурэ изэтэгъэпсыхан епхыгъэ иофшэнхэм сомэ миллион 865,2-рэ атырагъэхэдэшт. 2019-рэ ильэсэм нэс зыгъэпсэфыгъэ зэхэтэм псымре газымре ешэлгээнхэмкэ федеральне бюджетыр иофшалыг кытфхэрхуу. Ащ нэс газыри псыри Каменномостскэм кынчегъэхъошт, псеуплэу Дахьо кынчегъэжъагьгау Гээзэргылээ нэси нахьсэгъахъошт щытын фе.

«Лэгъо-Накъэ икъелапчъэхэм» ягъэпсын 2019-рэ ильэсэм нэс сомэ миллиард 7 фэдиз пэуягъэхъанэу республике ишацхэм кыаю. Адыгэим зызашагъэпсэфынену кыаклохэрээм апае чынгъэ мини 2 фэдиз хязырэу тиэхэм ахагъэхъошт, нэбгырэ минирэ ныквэрэ фэдизмэ иофшалыг агъошт. Туркластерым зэклемки квадратнэ метрэ мин 18 зэллиубытишт.

Зыгъэпсэфыгъэхэм ашыцхэр агъэпсынхэу рагъэжъагь. Гүшүлэе пае, икъыгъэ ильэсэм псеуплэу Дахьо пэмчыжъяу кэлэс тэгүү кынчушхъэм дащэягь. Ащ ишын компание «Мир» зыфиорэм сомэ миллиони 150-рэ кынхильхъагь. Гёгум күнхильхъэу Унэко тэт зыгъэпсэфыгъэ чынгъэхэм аблагъэхэу удешае, джащ фэдэу Дахьо гэхъунэмэ Унэко ышхъапэрэ зэрепхых.

ШЬАУКЬО Аслынгуаш.

КЬОДЖЭ ЩЫПАКИ

Ягумэкыгъохэм атегуущыягъэх

НэмыкI куаджэхэм афэдэу псеуплэу ШэхэкIэй культурэм и Унэу дэтыр цыфхуапIэу щыт. Мыш мэфэкIхэр щыхагъэунэфыгъых, цыфхэр кынчыззэхъэх, ныбжыкIэхэр пчыхъэр кьеуапIэх.

БэмышIэу щыгъэх кьоджэ зэлукIэм киэу клуб зэрэшын фе АкIэгүу Ислыам цыфхэм кыахильхъагь. «Ар клуб кьоджэштэп, культурэм и Унэу, льэлкэ культурэм игупчэу щытын фе, — кыыуагь нахьжь-

хэм ашыщэу Ныбэ Батырбый. — КлубыкIэм тарихь музей, тхыльеджапIэ, художественнэ самодеятельностыр шу зыльгъухэрэм зызашагъэсэн унэ, нэмыкIхэри хэтынхэ фе».

Ащ фэдэ иофыгъом игъэцэ-

кIэн чылэм щырагъэжъэныр иго шыгыкъеу зэрэцчытым кынчыдрагъэштагь ШэхэкIэе чынгъэ коим ыкы общественнэ чынгъэ зыгъээорышIэжыгъи «ШэхэкIэй» зыфиорэм хэт кьоджэдэс чанхэми.

— Культурэм и Унэу тикуаджэ щыдгъэпсыщыр уахтэм диштэн фае, — кыыуагь чынгъэ адмиинстрацием ишацхэм Бэрдье Русльян.— Клубым имызакью, ар зытет чыгур, кынчыщыр шыольтырри зери-фэшьуашэу зэтедгъэпсыхаштых. Чыгхэр щыдгъэтысыщых, тетысхыапIэхэр дгъеуцщых, льэс гьогу цыкликхэм ахэм уарацалIэу тышщых. Джаш фэдэу сабыг цыкликхэм апае джэгупIэ кынчыззэхъищт.

Лъээ тхыль кыалэу Шяачэ имэрэу А. Пахомовым фатхынэу зэлукIэм кьееклонгажэхэм тыраубытагь. Культурэм и Унэ кIэу ашыфэкIэ ильэсэйбэрэ агъэфедэгъэ клубыжъым фэсакынхэу зедаштагь.

Кьоджэдэсхэр зыгъэгумэкырэ иофыгъо зэфэшхъафхэм зэлукIэм щатегуущыягъэх. Ахэм ашыщых гьогухэрэм чеу ляпсэхэмрэ кыбзэу алыгынхэр, псырыкIуапIэхэр зэблэхъуягъэнхэр, къэхалъэм екlyre гьогур асфальткэ пкэгъэнхэр, нэмыкIхэри.

Ныбэ Анзор.

УРЫСЫЕМ ЩЫКЪЭБАРХЭР

Гупчэ къэбарлыгъэлэс амалхэм кызызэратыгъэм тегъэпсыкIыгъэу, хуугъэ-шIэгъэ анахь шхъяIэхэм мы тхыгъэмкэ гьэзетеджэхэр ашытэгъэгъуазэх.

Унэ псэолъешыны кыкIичыгь

Унэ псеольшынымкэ 2014-рэ ильэсэм ыкы 2015-рэ ильэсэм икъихыаум хэхъоныгъэу ашыгъагъэхэм зэхэубытэгъэ ильэс хэхъоныгъэхэм щыкIагъэу афхэгъэхэр кынчушхъэбагъэх. Минпромстроим прогнозхэм зычэсихэрэ унэ квадратнэ метрэ миллион 75-рэ атыштэу агъэн-фэштэгъэмэ, Росстатын кызыз-ритыгъэмкэ, атыштэр миллион 83,8-м нэсыгь. Анахь хэхъоныгъэ инхэр зашыгъэхъэх 2014-рэ ильэсэм ельтыгъэмэ, унэ псеольшыныр нахь макэ зэрэхъуягъэр процент 0,5-м шокынгъэп. Ау гумэкIыгъор мыш кынч-зэрэшыкIэрэм ишынкIагъэ ильэсэм ыкIэхэм адэжь зэрэхъо-гъагъэр ари.

Чыдагъэр чыфхэм акIэлъэу

Ильэсэм икъихыаум чыдагъэм ыуасе кынчэреихыгъэм кыхэкIэу, ар ыкыгъэр хэгъэхүхэм зэраращэрэм кыкIэхэрэ мый-күм зибюджет занкIэу епхыгъэ кыралхэр кынчыгъохэм ах-фагъэх. Ахэм ашыцхэр Нигериемэ Азербайджанымрэ дунэе финанс организациехэм чыфэкIэ яльэхъэу аублагь.

ЗэкIэми аратышт

Швейцарием иправительствэ кэшакло фэхъуягъ цыфхэм ара-

тырэ социальнэ тынхэр тырахъжыхээ, нэбгырэ пэпчь ма-зэ кыэс франк 2500-рэ (евро 2500-рэ) иофкIэнэу гьэпсыгъэх. А планыр референдумын кыхалхъащт ыкы цыфхэм зыдьрагъаштэкIэ, агъэфедэу аублэшт. Цыфхым иоф зэришIэром э зэrimышIэром ямыльтыгъэу, зэкIэми зэфэдэу джащ фэдиз ахьщэ аратызэ ашышт. Урсынэм зэгорэм аш фэдэ шыкIэ щагъэфедэу аублэн шууя?! Зэупчыгъэхэ эксперхэм зэральтээрэмкэ, аш фэдэ хүн ылъэкишт.

КлатхыкIыжыкыштых

Хэбзэгъэуцугъэм ипроектэу Къэралыгъо Думэм рахыилла-гъэм Тэмьрым, Сыбыр ыкы Къокынгъо Чыжъэм къарыху-хъэгъэ льэпкэ макIэхэм ялпыкIохэр ацэ тельтагъэу клатхыкIыжыкыштхэу егъенафэ. Зэрэгүүгъэхэрэмкэ, хэбзэгъэуцугъэм куячэ илэ зыхыкIэ, фэгъэхэлтэнгъэу яэхэр кынчыгъэнхэм фэшэ джы ненцэхэм, хантхэм ыкы мансихэм льэпкIэу зыщыжхэр кыаушы-хъятынэу ишыкIэгъэжыкыштэп.

Приватизацием ишапхъэхэр

В. Путиним кынчыгъэнэфагъ кыралыгъо мылькум зичээзу иприватизацьеу 2016-рэ ильэсэм щыцщым пыль шэхъэ шхъяIэхэр: инвесторхэр Урсынэм ихэу щытынхэ ыкы кыралыгъо активхэр зэраращфынхэ яунэе кыкIуапIэхэр яэнхэ фе. ШыпкIэ, а шапхъэхэр

терэз дэдэу диштэхэрэп активхэр осэшукIэ щэгъэнхэ феу зэральтээрэм.

Сатыумрэ инвестициехэмрэ

Урсынэм экономикэ хэхъо-нгъэхэмкэ иминистрэу Алексей Улюкаевым кынчыриу-гъэмкэ, аужырэ ильэрэ ныквэрэм кыкIоцI Урсынэм Евросоюзымрэ азыфагу ильсатыур процент 37-кIэ нахь макэ хууягъэ. Ау аш емьлыгъэу, ыкыгъэр хэгъэгъу инвестициехэр Урсынэм кынчэрэгъяуцагъэрэхэр хэхъуагь.

Зэхъокыныгъэхэр фашиштых

Гъэзетэу «Известием» кынчыригъэмкэ, Всероссийскэ политическе партиеу «Единэ Россиим» Къэралыгъо Думэм идепутатхэм яхэдзьыгъо къэмысгъэу кадэ зэхъокыныгъэхэрэхэр фашиштых. Партием иашшэрэ ыкы игенеральне совет ахэтыштхэм якандидатхэм партием ишацхэм ашышт.

Зэнэкъохъогъуухэр зэкъоуцощтых

Зэнэкъохъогъуухэу «Яблокэмрэ» «Парнасымрэ» Къэралыгъо Думэм идепутатхэм яхэдзьыгъо зэдэгъэпсыгъэнхэм фэжъагъэх. Экспертхэм зэральтээрэмкэ, зы списке яэштэп, ау якандидатхэм зэрэдэхэр агъэпсын алъэкишт.

**Зыгъэхъазырыгъэр
сэхъутэ Нурбай.**

ЛъЭПКЬ ЙОФЫГЬОХЭМРЭ ЩЫПЭНЫГЬЭМРЭ

Тиреспубликэ иобщественэ движениеу «Адыгэ Хасэм» итхьаматэу Лынышцкъю Рэмэзан илэнатэ зытухъагъэр мазэ хъугъэ. Йофшэнтыр зэрэригъэжъагъэм, мурадэу илэхэм къатедгъегущыи тшоигъоу тызэукиагь. Адыгабзэм изэгъешэнрэ игъефедэнрэ яхылтэгъэ гупшисэхэмкэ зэдэгүштигъур туублагъэ.

Гъусэныгъэ къыбдэзышырэм уегъэлъэши

— Бээр — псэ. Ащ тыкып-кырыкызэ, адыгабзэм изэгъешэн, шэн-хабзэхэм, культурэм, тарихым йоф адэтшэшт. Шэныгъэмрэ спортымрэ хэушхъафыкыгъэу тадэлжээнымкэ ныбжыкъэхэм пүнүгъэ дэгүятыгъэним тыпылышт, — къялату Лынышцкъю Рэмэзан.

— «Адыгэ макъэм» еджээрэм, телефонкэ редакцием къытфитеугъэхэм яупчэхэмкэ тизэдэгүштигъэ лыдгъекуатэмэ хъушта?

— Нурбый, о кызызэрпюорэм елтыгъэу джэуапхэр къэстыжыщых.

— Рэмэзан, Адыгэ Хасэм итхьаматэу узэрэхадзгъэм фэш кынфэгушлох. Ащ даюу, гъэзетеджэмэ зэрэгшээш ашоигъу пащэ ухууным ыпэкэ хасэм ухэтигъэмэ, йофэу пшэрэр зыфэдер.

— Адыгэ Хасэм игъецкэлэх куп ильэси 2 хъугъэу сыхэт. Адыгэ Республикаем ипаспорти-нэ-визэ икуулыкыу ильэс 13 сырипшэг, полицием иполковникуу силенатэ сыкукыжыгъагь.

— Адыгэ Хасэм итхьаматэ лэжьапкэ зэрэрамытырэм дэгъоу сиышгъуаз. Пащэу ухадзынным ыпэкэ сыда анахъэу узэгупшигъэр? Щитхушко зэрэфамыло-щтын сицыхээ тель.

— Ахьшэ къагъэхъэним, мэдальхэр къафагъэшшошэнхэм пae Адыгэ Хасэм зэрэхэмхъэхэрээр тэшэ. Цыхээ къызыпфа-шикъю йофыр зэрэбгъецкэлэштим узэрэпильштийр ары апэу тызэгупшигъэрээр.

— Дунээ Адыгэ Хасэм изэ-фэсхэм, зэлукъэхъэм уахэлажьэу уульэгъущыгъ. Щэрджеэскъалэ, Налщык ташызэлукъю къыхэкъыгъ. Хасэм илофшакъузэпиштэгъагь?

— Хэбзэ къулыкыум имызакью, общественэ йофыгъохэм ягъецкэлэн синибджэгъухери пылыгъэх. Щыэнгъэм нахь куу ухээштэрэ зэхахъэхэр гум шүкъэ къенэжьых.

— Минеральные Воды ти-зыщызэлукъю, Косово къи-къыжыре тильэпкэгъухэм нахьпэкэ уашэштэгъэу къысщыхъугъагь.

— Югославиим ис адыгэхэм Хэкужым къагъээжынным фэш

Адыгэ Республикэм иапэрэ Президентэу Джарымэ Аслъан, нэмыкъи юшхъэтетхэм зэхэшэн йофыгъохэр зэрагъецаклэштгъэм сиышгъозагь. Адыгэу Югославиим къикыжхэрэм яхтыльхэм ягъэхъазырын тыпылыгъ. Тарихым хэхэгъэ хуугъэ-шагъэхэм Адыгэ Республикаэр гъогу тэрэз зэрэтигъэр къаушыхьаты.

Зэгъепшэнхэр

— Хуугъэ-шагъэхэр зэогъапшэх. Адыгэ Хасэр непэ зыльыиэсыре йофыгъохэр къыхэгъэшхэх.

— Адыгэ шууашэм, адыгэ буракым, адыгэмэ Я Ильескъю, адыгабзэм и Мафэ, нэмыкъхэм Адыгэ Хасэр адэлажье. ЛъЭПКЬ искуствэм хэхъоньгъэхэр ышынхэмкэ нэмыкъи юфыгъохэр хасэм къыщытэлэтих. Тизэгъепшэнхэм къагъэлтэгэ диним пыщэгъэ ныбжыкъэхэм нахьшлоу талыпльэн зэрэфаэр. Адыгэктэлэ икыгъэ клалэхэу Сирием куягъэхэм ептыкъэ хэхъигэе афэтэшы, гумэ-кыгъоу къытфахыгъэм цыфхэр шыгъуазэх.

— Автомобиль зээутэкын-хэм 2015-рэ ильэсийн тиреспубликээхэм нэхьри 100-м ехуу ахэлдага, ахэм янахьыбэр ныбжыкъэх.

— Ар гумэкыгъошоу тилемэ ашыщ. Унагьо зынышгъээгэе клалэхэр, унээто ныбжыкъэхэр автомобиль гъогухэм атекиудэх. Автотранспортыр зэрэдгъэфедэрэм юкъагъэу фэтльэгъуэр бэ. Федерациеу автоспортымкэ зэхашащагъэм Адыгэ Хасэм итхьаматэу щитыгъэ Бэгъушъэ Адамэ ишац. Егъэджэн-пүнүгъэ юфыгъохэм яхьилгээ зэхахъэм, спорт зэнэхъохэм ар къэшакло афэхъугь. Автомобиль зэтэгэлэпсы-хъагъээр уиклале елтынным ыпэкэ щынэгъончхъагъэм фэгъас, еушый. Адыгэ Хасэм федерацием йофдишэшт, автомобилхэр зыгъэлрэшхэрэм юкъагъэу афильгээгүйрээр арилоцт.

— Хасэмэр динимрэ язэпхынгъэхэр къэлүгъагъэгоп. Адыгэимэр Пшыза шольбырырэ ашыпсэурэ бысльымэнхэм ямуфтииу Къэрдэнэ Аскэрбий нахьпэки Адыгэ Хасэм къаклонгыгъ, зэпхынгъагь дыти.

— Гүшүэл пае, жакъэр къэзгъэхъирэ ныбжыкъэхэм къялполшэштэй оша?

— Ахэри тинэплэгъу итых, йоф адэтшэшт.

Пүнүгъэм иамалхэр

— Бэрэ тегущыиэх, ау юфыр тизэрэфаем фэдэу диним, лъЭПКЬ шэжжым, культурэм, спортым ашылтыгъуатэрэп.

— Ныбжыкъэхэм зэрахъэрэ диним, зызэрфапэрэм, чылагъохэм адэт мэшитхэм, культурэм иунэхэм, спорт псеуальхэм Адыгэ Хасэр адэлажье, ау щыклагъэу къыхагъэшхэрэр дэгээзыжыгъошу къафхэхүрэп.

— Тытхуаусыхэу тышысы-щтэп ныла?

— Хэкыпэхэм талъэхъу. Адыгэ Хасэм культурэмкэ икомитет Шъхьаплэхэко Гүучылпэсэ ипаш, егъэжээпшэшхэр ышыгъэх. Нэмыкъи комитетхэми ташытхуунэу юфшагъэ ялэштэу тэгүгээ.

— Адыгабзэм изэгъешэн, игъефедэн Адыгэ Хасэр зэрэпильштийн нахь хуугъэхъафыкыгъэу укъытегущы-иэним уфэхъазырба?

— Еджаплэхэм, къэлэцыкъулыгыпэхэм, фэшхъафхэм ялофшакъи имэхъан зыкъедгъэлэтишт. Адыгабзэм изэгъешэнкэ еджа-плэхэм сиыхат пчагъэу аратырэр нахь макъэ мэхъу. Адыгэмэ ятарихъ ехылгээгэ егъэджэнхэр зэрээхэхэрэм угырэзэнэн шытэл. Культурэм иунэхэм ялофшакъи тыкъыщыхъуэрэл. Физкуль-турэмрэ спортымрэ алыагъэхэм ялчагъэ хэгъэхъогъэным, ГТО-м ишалхъэхэр игъэкүүгъэнхэм, нэмыкъхэм хасэр тапэки адэлжэштэшт.

— Пүнүгъээр тэрэзээ зэхэтшэнтийр типшэрэиль шхъяа.

Хэбзэ къулыкъушхэхэр, хасэр...

— Рэмэзан, Адыгэ Республикаем ипащхэм уаулыкъэнэу игъо уифагъа?

— Ти Лыншхъэу Тхъакуушии Аслъан, Премьер-министрэу Къумпил Мурат, нэмыкъхэм calyklagъ. Хабзэм икъулыкъушхэхэмрэ Адыгэ Хасэмэр язэпхынгъэхэр дгээптигээтих. Мурадэу тиэрэж макъэ.

— Адыгабзэм изэгъешэн Адыгэ Хасэр зэрэдэлажэхэрэм макъэ укъытегущыагъ.

— Тыкъызщытхъужьэу уахътэр згъэкёнэу сифэягъэп. Республикаем лъЭПКЬ йофхэмкэ, юкъыб къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкэгъэхъэм адырьэ зэпхынгъэхэмкэ юкъи къебар жуугъэм иамалхэмкэ и Комитет итхьаматэу Шъхъэлэхъо Аскэр Адыгэ Хасэм изэхахъэм ахэлажье. Комитетыр къэшакомэ ашыщэу адыгабзэм изэгъешэн фэгъэхъыгъэхъэхэр тхъялхэр къыдагъэкыгъэх, ахэр анахъу зыфгъэхъыгъэхэр юкъи къэралхэм арьс адыгэхэр ары. Тильэпкээгуу ныбжыкъэхэр Тыркуем къитщыхээ, адыгабзэр ятэгашээ. Дээюу еджэрэ къэлэдхажаклохэр Тыркуем тэгъаклох, адыгабзэр арагашээ.

— Тхъялхэр тильэпкэгъуухэм алтыгъээсэгыгъэнхэм, адыгабзэкэ къыхаутыре журнахэр, анахъу «Жъохъобынэр», къэлэцыкъуухэм ятагъэнхэм хасэр пыль. Сирием къикыжхыгъэ адыгэхэм тыбээ зэрэгшэнхэмкэ хасэм куп ѿззэхаш, юф адашагъ. Гъэзэтэу «Адыгэ макъэм» къэлэхтэхъэнхэм фэгъэхъыгъэ юфыгъохэр хасэм зэрхъэх.

— Орэдьо къэлэцыкъулыгыпэхэм ялофшакъи ансамблэу «Ашэмэзэр» зыэхашэм, Адыгэ Хасэм лъЭПКЬ шуашэхэр афидыгъэх. Къэлэцыкъулыгыпэхэм ялофшакъи ашиглалтэй. Сирием къикыжхыгъэ адьгэхэм тыбээ зэрэгшэнхэмкэ хасэм куп ѿззэхаш, юф адашагъ. Гъэзэтэу «Адыгэ макъэм» къэлэхтэхъэнхэм фэгъэхъыгъэ юфыгъохэр хасэм зэрхъэх.

— Гъэзэтэу «Гъуазэм» укъытегущыиэштэ?

— Ащ икъыдэгъэхъын икъэри-къэу тыфежъэжыиэшт, зэхэшэн юфыгъомэ тапыль. Къоджэ хасэхэм тадэлжээштэшт.

— Мурад дэгъухэр уилэх, хэтаа уигъусэхэр?

— Министрэхэм, Парламентыр идепутатхэм саолкэ. Адыгэ Хасэм хэтхэу Бэгъушъэ Адам, Цыкъушиб Аслъан, Болэкъо Аслъан, Бырсыр Батырбый, Мэбшээ Исхакъ, Нэхээ Аслъан, Шъхьаплэхэко Гүучылпэс, Нэгъуцу Аслъан, Тэу Аслъан, Тхъарькохъо Сафыет, Къуижъ Къэлплан, Чэтийж Аслъан, Ламыкъо Эдуард, нэмыкъхэм гъусэнгъэ адисил, тиэготэу юф тшэшт.

— Шууимурадхэр Тхъэм къыжкудегъэхъу. Тхъяугээпсэу.

— ЕМТЫЛЬ Нурбый. Сурэтым итхэр: Лынышцкъю Рэмэзан (сэмэгумкэ яшэнэрэр) Адыгэ Хасэм хэтхэм акыгъу.

Зэхэзыщагъэр
ыкъи къыдэзыгъэхъирэр:

Адыгэ Республикаем лъЭПКЬ йофхэмкэ, юкъи къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкэгъэхъэм адырьэ зэпхынгъэхэмкэ юкъи къебар жуугъэм иамалхэмкэ и Комитет Адрессыр: ур. Крестянскэр, 236

Редакциер
зыдэшыиэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приимнэр:
52-16-79,
редактор шхъялэм
иапэрэ гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэхъирэж зы-
хыэрэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adyvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын йофхэмкэ, телерадиокъетынхэмкэ юкъи зэлтыи-Іэсикъи амалхэмкэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпэ гъэорышил, зэраушыхьатыгъэрэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкИ
пчагъэр
5001
Индексхэр
52161
52162
Зак. 58

Хэутынхэм
уздыкъиэтхэнэу Ѣыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
Зыщыхаутырэхъэх
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор
шхъялэм
иапэрэ гуадзэр
МэшлIэкъю
Сайд

Пшъэдэхъирэж зы-
хыэрэ секретарыр
ЖакIэмкъю
Аминэт